

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 6 (8)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

6

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Karabayev R.Z. Raqamli iqtisodiyot: nazariy asoslari va O‘zbekistonda rivojlanish yo‘nalishlari.....	8
Ubaydullayeva N.A. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznes korxonalarining rivojlanish strategiyalari: nazariy yondashuvlar.....	11
Xatamov A.A. Raqamli transformatsiya asosida ixtisoslashtirilgan savdo majmualarida moliyaviy resurslarni boshqarishni takomillashtirish.....	15
Yokubjonova X.Yo. Co-marketing strategiyasining ekoturizmni brendlashiga integratsiyasi: metodologik yondashuv va amaliy natijalar.....	19
Yusupova M.B., Jamoliddinova (Usmonova) S.S. Ustama xarajatlarni tasniflash va uning mahsulot tannarxini shakllantirishdagi ahamiyati.....	24
Abdug‘ofurova O.M., Yusupova M.B. Ishlab chiqarish korxonalarida tannarxni kalkulyatsiya qilish va uni takomillashtirish yo‘llari.....	27
Xojiboyev M.Sh. Xorijiy tajribalarni O‘zbekiston nodavlat oliy ta’lim muassasalari boshqaruv hisobi tizimiga moslashtirish: nazariy asoslar va amaliy istiqbollari.....	31
Исраилова Д.К. Глобализация в условиях демографического кризиса: социально-экономические риски.....	38
Qurbonova X.I. Bozor iqtisodiyotida davlatning makroiqtisodiy muvozanatni ta’minlash va inqirozga qarshi siyosati.....	43
Asqarov A.H. Oliy o‘quv yurti talabalarida moliyaviy savodxonlikni aniqlash me’zonlari (noiqtisodiy yo‘nalishi talabalarini misolida).....	47
Yunusova S.A., Turg‘unboyev A.A. Eko-mehmonxona tushunchasi, turlari va asosiy xususiyatlari.....	51
Barnayev Z.Sh. Xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari raqobatbardoshligining mazmun-mohiyati va xususiyatlari.....	55
Bobokulov A.A. Erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarining hududiy iqtisodiy integratsiyaga ta’siri.....	59
Рахимжонов Б.Б., Рахимжонов Б.Б. Инновационные процессы как фактор развития промышленных предприятий.....	63
Matmusayev M.O. Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari.....	67
Raxmatjonova G.E. Ishlab chiqarish korxonalarining asosiy vositalari buxgalteriya hisobini xalqaro andozalar talablari bo‘yicha takomillashtirish.....	72
Kamoldinova N.A. Ayollar tadbirkorligi faoliyatida raqamli integratsiya darajasini baholash.....	76
Xaitova M.K. Raqamli platformalar orqali biznes modellarini yangilash va kompaniyalar strategik imkoniyatlarini kengaytirish.....	81
Yo‘ldashev M., Sotvoldiyev U. Davlat byudjetini taqchilligi va uni kamaytirish mexanizmlari.....	85
Maribjonov B.I., Arabboyev J.S. Tuman mahalliy byudjetidan moliyalashtiriladigan maktabgacha va maktab ta’limi tashkilotlarining 4-guruh xarajatlarining tahlili.....	88
Ro‘ziyev Sh.Sh. Hududiy iqtisodiy rivojlanishda mahalliy ishlab chiqarishni boshqarishning zamonaviy usullari.....	92
Nematov G‘.G‘., Sotvoldiyev U.K. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning iqtisodiy asoslari va istiqbollari: deкупpling indeksi tahlili.....	95
Karimov D.M., Mustafayeva H. Xorij tajribasi asosida O‘zbekistonda pensiya tizimini takomillashtirish....	99
Ermatova S.I. Sanoat korxonalarida majburiyatlar tarkibi va moliyaviy barqarorlikning empirik tahlili (Andijon viloyati to‘qimachilik korxonalari misolida).....	104
Ermatov M.S. Sun’iy intellekt va mehnat bozorida raqamli inqilob: tahdidmi yoki kelajak imkoniyatimi?....	107
Azizova H.A. Raqamli transformatsiya sharoitida sanoat korxonalarining investitsion-innovatsion faoliyatini takomillashtirish yo‘llari.....	111
Юсупов А.С., Джангабаева Г.П. Международный рынок акций: содержание, виды и особенности..	114
Xusanova Z.R. Andijon viloyatida ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning xususiyatlari.....	119
Abdulazizov A.A. Energetika tarmog‘i korxonalarida ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	122
Norov A.E., Fazliddinov Sh.Sh., Erkinov X.X. Liderlik va motivatsiya o‘rtasidagi munosabatga ta’sir etuvchi omillar.....	126
Атаханова Ш.С., Мирхамидова Д.Н. Цифровая трансформация как инструмент достижения ESG-целей в нефтегазовой сфере Республики Узбекистан.....	131
Toxirov J.R. Mijozlarga yo‘naltirilgan raqamli marketing asosida savdo xizmatlarini modernizatsiya qilish.	136

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

Sulaymonova F., Ro‘zimov B. Online ta’lim xizmatlari bozorining kengayishi natijasida an’anaviy ta’lim sektorida yuz berayotgan iqtisodiy o‘zgarishlar.....	140
Zayavitdinova N.M. Hududda xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	143
Odilova M.A. Kimyo sanoatidagi korxonalar faoliyatida resurslardan samarali foydalanish.....	147
Axmedova D.N. Mintaqaviy raqamli tayyorlik indeksining hududiy iqtisodiy o‘lishga ta’siri.....	151
Sapayeva N.K. O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatida yashil transformatsiya va B2B raqamli marketing asosida barqaror rivojlanish modeli.....	155
Allayarov S. Startup financing mechanisms: a comparative analysis of angel investment, venture capital, bank lending, and state grants.....	158
Махмудов О.Х. Moliya tizimining boshqa iqtisodiy tizimlar bilan aloqadorligi.....	162
Ibragimova M.M. “Yashil iqtisodiyot” va “Yashil tadbirkorlik” tushunchalarining iqtisodiy mazmuni va evolyusion transformatsiyasi.....	167
Olimjonov A. Korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish.....	171
Rakhimboeva B.D. Analysis of the economic situation of the development of export activities of small businesses in Uzbekistan.....	174
Raxmatova F.Y. To‘qimachilik korxonalarida aylanma iqtisodiyot modelini joriy etishning iqtisodiy mexanizmlari.....	178
Ergasheva A.F. Milliy hunarmandchilik mahsulotlarini brendlash va bozorda pozitsiyalashning strategik yondashuvlari.....	181
Navruzova G.U. Theoretical models and institutional mechanisms, forms and structures of cooperation between education and manufacture.....	184
Djumayeva S.K. Yashil investitsiya muhitini shakllantirishda raqamli iqtisodiyotning makroiqtisodiy ta’siri (O‘zbekiston hududlari misolida).....	188
Pardayev TN., Muqimov A.R. Boymirzayev K.M. Jismoniy shaxslar tomonidan olib kiriladigan tovarlardan bojxona to‘lovlarini undirishni takomillashtirish.....	193
Ибодуллоева З.С. Экономические стимулы внедрения водосберегающих технологий в аграрном секторе Узбекистана.....	199
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini yaxshilashda innovatsion yondashuvlar va raqamli vositalar.....	203
Raxmatova S.S. Turizmni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning o‘ziga xos xususiyatlari.....	207
Umarova M.M. Foreign brand spillovers and export performance of smes in emerging economies: a panel data analysis.....	212
Karimova F.A. Ekoturizmni barqaror rivojlantirishning xorijiy tajribasi va ularni O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari.....	217
Raxmanov B.I. Investitsiya siyosatini amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish.....	221
Ashurova G.N. Charm-poyabzal sanoati korxonalarida sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish yo‘llari.....	225
Axmadjanov I.I. Shaharlar va shahar aglomeratsiyalari mintaqalar va mamlakatlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining drayveri.....	228
Эгамназарова Г.Ш. Рақамли тенгсизлик: давлатлар ва тармоқлар ўртасидаги технологик узилишларни камайтириш йўллари.....	232
Mamanazarov M.A. Iqtisodiy o‘lishni rag‘batlantirishda milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning xorij tajribasi.....	236
Химматов А.Х. Йўл корхоналарини хусусийлаштиришнинг афзалликлари ва оқибатлари.....	241
Kambaraliyeva I.S. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining transformatsiyasi va raqamli ko‘nikmalarning ahamiyati.....	244
Muxiddinov T.Sh. Jizzax viloyatida turizm infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishlari.....	248
Sayxdodjayeva N.I. Ijtimoiy va ekologik audit: barqaror rivojlanishni ta’minlashda zamonaviy nazorat mexanizmi.....	253
Fayzullayev J.N. Milliy iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	257
Tursunova N.X. «Xayot sug‘urtasining iqtisodiy mohiyati va uning aholi moliyaviy xavfsizligini ta’minlashdagi roli».....	261
Abdishukurova G.M., Bozorboyev A.R. Sug‘urta kompaniyasi balansini “Risk tetraedri” modeli asosida baholash.....	266
Abdurasulova M.O. Zamonaviy iqtisodiyot nazariyasi asoschilari.....	270

Vaxidov A. Buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi - moliyaviy va boshqaruv hisobi.....	273
Turg‘unova T., Muftaydinov Q. Iqtisodiy zonalarda ekologik tadbirkorlikni investitsion va innovatsion qo‘llab-quvvatlashning xorijiy tajribalari.....	277
Kurbanov F.U. Raqamli iqtisodiyotning moliyaviy xizmatlar bozoriga ta’siri.....	283
Umarov T.S. Qurilish sanoati korxonalari iqtisodiy barqarorligini statistik baholashning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish.....	287
Rahimova N.A. Kichik biznes subyektlarida inson resurslarini boshqarish tizimidagi muammolari va ularni bartaraf etishda zamonaviy yondashuvlar.....	291
Yangiboyev U.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy menejment tizimini takomillashtirishning nazariy-uslubiy asoslari va amaliy yo‘nalishlari.....	295
Махкамова Н.С. Роль зеленых облигации в финансировании проектов устойчивого развития.....	299
To‘xtarova F.Y. Analysis of tourism insurance practices and their economic efficiency.....	304
Anvarov Sh.D. O‘zbekiston qimmatli qog‘ozlar bozorida investitsion muhitni rivojlantirishning institutsional va infratuzilmaviy omillari.....	308
Xalmirzayev O.A. Ko‘p obyektli savdolarida Vickrey-Clark-Groves mexanizmining samaradorligi tahlili....	313
Zaidov I.I. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bozorida raqobat munosabatlarini boshqarish mexanizmlari.....	318
Rahimova N.A. Inson kapitalini boshqarishning tashkilot raqobatbardoshligiga ta’siri.....	321
Gulimboyev S.I., Rejapov X.X. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida ta’lim kreditlarining iqtisodiy ahamiyati....	324
Bardiyev S.U. Mintaqada raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy samaradorligini baholash: Xorazm viloyati misolida.....	328
Qulmatova S.S. Mahalla tizimida oziq-ovqat ta’minoti zanjirini IoT va sun’iy intellekt texnologiyalari asosida intellektual boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....	332
Aminov S.S. Mintaqada qurilish sohasidagi innovatsion rivojlanishga ta’sir etuvchi omillar.....	336
Дадабоева М.М. Кичик бизнесинг иқтисодийёт тармоқлари бўйича ривожланиш тенденциялари.....	340
Numonjonova N.A. Kichik biznesni rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish	344
Абдулазизов А.А. Гидроэнергетика саноати ва унда ресурс тежаш жараёнларининг хорижий тажрибалари.....	348
Muradov O.U. Sanoat korxonalarda iqtisodiy samaradorlikni oshirish bo‘yicha xorijiy tajribalar va ulardan foydalanish imkoniyatlari.....	352
Saidova M.J. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish tajribasi va uni O‘zbekistonda qo‘llash yo‘nalishlari.....	356
Umirova G.Sh. Qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarda rentabellik ko‘rsatkichlari asosida iqtisodiy samaradorlikni baholash metodikasini takomillashtirish.....	360
Narmanov U.A., Nazarov J.B., Tursunaxmadov X.Sh. Moliyaviy risklarning iqtisodiy ahamiyati va uni boshqarishning zarurligi: risk tushunchasi va uning turlari.....	365
Nosirov S.N. Barqaror moliyalashtirish global bozorlari: zamonaviy tendensiyalar va rivojlanish muammolari.....	369
Farmanov J.Z., Sanetullaev A.E. Modeling of economic basis and forecast indicators of innovation transformation processes in agricultural entrepreneurship.....	373
Mirzataev S.M. Integration of digital and smart technologies in increasing the ecological resilience of the agricultural system.....	376
Kidirniyazov A.Sh. Development of artificial intelligence-based service monitoring systems for construction quality control.....	379
Абдуллаева Ш.Э. Халқаро индекслар асосида ижтимоий ҳимоя тизимини молиялаштириш.....	382
Mirjalolova M.M. Sun’iy intellekt texnologiyalarining O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik samaradorligini oshirishdagi o‘rni.....	389
Baytanov O‘.M. Sanoat korxonalarda mahsulot sifatini boshqarishning tarmoq xususiyatlari.....	394
Умаров А.Т. Особенности развития социальной сферы в Узбекистане.....	400

**ERKIN IQTISODIY ZONALAR VA KICHIK SANOAT ZONALARINING HUDUDIIY
IQTISODIY INTEGRATSIYAGA TA’SIRI**

**IMPACT OF FREE ECONOMIC ZONES AND SMALL INDUSTRIAL ZONES ON
REGIONAL ECONOMIC INTEGRATION**

**ВЛИЯНИЕ СВОБОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОН И МАЛЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ
ЗОН НА РЕГИОНАЛЬНУЮ ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ИНТЕГРАЦИЮ**

Bobokulov Abbos Alisher o‘g‘li

Buxoro davlat universiteti, mustaqil tadqiqotchi

Buxoro innovatsiyalar universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) va kichik sanoat zonalarining (KSZ) hududiy iqtisodiy integratsiyaga ta’siri Xitoy Xalq Respublikasi, Birlashgan Arab Amirliklari, Polsha Respublikasi, Janubiy Koreya Respublikasi va Qozog‘iston Respublikasi tajribalari asosida qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari mazkur zonalarining xorijiy investitsiyalarni jalb etish, eksport salohiyatini oshirish va mintaqalararo ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni qisqartirishdagi rolini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: erkin iqtisodiy zona, kichik sanoat zonasi, hududiy iqtisodiy integratsiya, mintaqaviy rivojlanish.

В статье на основе сравнительного анализа опыта Китайской Народной Республики, Объединённых Арабских Эмиратов, Республики Польша, Республики Корея и Республики Казахстан исследовано влияние свободных экономических зон (СЭЗ) и малых промышленных зон (МПЗ) на территориальную экономическую интеграцию. Результаты исследования демонстрируют роль данных зон в привлечении иностранных инвестиций, наращивании экспортного потенциала и сокращении межрегиональных социально-экономических различий.

Ключевые слова: свободная экономическая зона, малая промышленная зона, территориальная экономическая интеграция.

The article presents a comparative analysis of the impact of free economic zones (FEZ) and small industrial zones (SIZ) on regional economic integration based on the experiences of the People’s Republic of China, the United Arab Emirates, the Republic of Poland, the Republic of Korea, and the Republic of Kazakhstan. The research findings demonstrate the role of these zones in attracting foreign investment, increasing export potential, and reducing inter-regional socio-economic disparities.

Key words: free economic zone, small industrial zone, regional economic integration, regional development.

Zamonaviy globallashuv jarayonlari sharoitida erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) va kichik sanoat zonalar (KSZ) davlatlarning iqtisodiy rivojlanishini tezlashtirish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish hamda eksport salohiyatini oshirishning samarali institutsional vositalaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. BMTning Savdo va taraqqiyot konferensiyasi (UNCTAD) ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yil holatiga ko‘ra dunyo bo‘ylab 145 mamlakatda 5400 dan ortiq turli ko‘rinishdagi maxsus iqtisodiy zonalar faoliyat ko‘rsatmoqda. Ushbu zonalar global savdo aylanmasining 20% dan ortig‘ini ta’minlaydi va taxminan 100 million ish o‘rni yaratgan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli "O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida"gi Farmoni, shuningdek 2020-yil 17-fevraldagi O‘RQ-604-sonli

"Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonuni asosida mamlakatda EIZ va KSZ tarmog'ini kengaytirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. 2024-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, O'zbekistonda 24 ta maxsus iqtisodiy zona, 532 ta kichik sanoat zonasi va 210 ta yoshlar sanoat-tadbirkorlik zonasi, jami 766 ta sanoat zonasi faoliyat yuritmoqda. 2023-yilda ushbu zonalarda 4 milliard AQSh dollaridan ortiq mahsulot ishlab chiqarilib, 972 million dollarlik eksport amalga oshirildi.

Erkin iqtisodiy zonalar nazariyasi va amaliyoti masalalari ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq qilingan. D. Madani [1] o'z tadqiqotlarida eksportga yo'naltirilgan zonalarining rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotidagi o'rnini asoslagan bo'lsa, T. Farole [2] erkin zonalarining Afrika davlatlari tajribasidagi samaradorligini tahlil qilgan. D.Z. Zeng [3] Xitoyning maxsus iqtisodiy zonalarini va sanoat klasterlari modelini chuqur o'rgangan. UNCTAD [4] hisobotlarida iqtisodiy zonalarining global investitsiya oqimlaridagi o'rni keng yoritilgan. Mahalliy iqtisodchilar orasida A.V. Vahobov, N.M. Sirojiddinov, B.B. Berkinov, Sh.Sh. Shodmonov kabilar O'zbekistondagi EIZ va KSZ faoliyatining nazariy va amaliy jihatlarini o'rganib chiqqan. Biroq besh xorijiy mamlakat tajribasini Buxoro viloyati konteksti bilan bog'lagan holda qiyosiy tahlil qiluvchi tadqiqotlar yetarli darajada keng yoritilmagan. Bu holat mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqotda qiyosiy tahlil, statistik tahlil, klaster yondashuvi, SWOT-tahlil va holatlar tahlili (case study) usullaridan foydalanildi. Tahlil uchun ma'lumotlar Jahon banki (World Bank), UNCTAD, OECD, fDi Intelligence va tegishli mamlakatlarning rasmiy statistika qo'mitalari hisobotlaridan, shuningdek ilmiy nashrlardan olindi.

1. Xitoy Xalq Respublikasi tajribasi. Xitoy 1980-yilda Shenchjen, Chjuxay, Shantou va Syamen shaharlarida ilk maxsus iqtisodiy zonalarini tashkil etish bilan iqtisodiy islohotlarni boshlagan. Hozirda mamlakatda 7 ta yirik maxsus iqtisodiy zona, 19 ta erkin savdo zonasi va 400 dan ortiq sanoat parki faoliyat yuritmoqda. Shenchjen shahri 1980-yildagi 270 million yuanlik YaIMdan 2023-yilga kelib 3,46 trillion yuanlik (taxminan 487 milliard AQSh dollari) YaIMga yetib, mamlakatning innovatsion markaziga aylangan. Xitoyning maxsus iqtisodiy zonalarini mamlakat YaIMining 22–25% ini, eksportining 60% ini va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning 45% ini ta'minlaydi hamda 30 millionga yaqin ish o'rni yaratgan [3, 5]. Hududiy integratsiya nuqtai nazaridan, Pearl River Delta zonasi (Guandun viloyati) butun janubiy Xitoy iqtisodiyotini birlashtirgan kuchli mintaqaviy iqtisodiy markazga aylangan.

2. Birlashgan Arab Amirliklari tajribasi. BAA 1985-yilda Dubay shahrida Jebel Ali Erkin Zonasi (JAFZA)ni tashkil etish bilan erkin zonalar tarmog'ini rivojlantirishni boshlagan. Hozirda mamlakatda 45 dan ortiq erkin zona faoliyat yuritmoqda, jumladan Dubai Multi Commodities Centre (DMCC), Dubai International Financial Centre (DIFC), Abu Dhabi Global Market (ADGM). JAFZAda 10 700 dan ortiq xalqaro kompaniya faoliyat ko'rsatib, 160 000 dan ortiq ish o'rni saqlanib turibdi. DIFC esa Dubay YaIMining 12% ini ta'minlaydi. UNCTADning Jahon investitsiya hisobotiga ko'ra, 2023-yilda BAA to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish bo'yicha jahonda ikkinchi o'rinni egallab, 30,7 milliard dollarlik investitsiyalarni jalb etgan [6, 7]. JAFZA hozirgi kunda Yaqin Sharq, Janubiy Osiyo va Afrikani bog'lovchi muhim logistika markaziga aylangan.

3. Polsha Respublikasi tajribasi. Polsha 1994-yilda maxsus iqtisodiy zonalar (Specjalne Strefy Ekonomiczne – SSE) tashkil etishni boshlagan. Birinchi zona 1995-yilda Melez shahrida tashkil etilgan. Hozirda mamlakatda 14 ta maxsus iqtisodiy zona faoliyat yuritmoqda. 2024-yil holatiga ko'ra, Polshaning maxsus iqtisodiy zonalarida 112 milliard zloti (26 milliard yevro) miqdorida investitsiyalar amalga oshirilgan va 312 000 dan ortiq ish o'rni yaratilgan [8, 9]. Eng muhimi, bu zonalar Polshaning sharqiy (Lyublin, Pidkarpat) va g'arbiy hududlari o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni qisqartirishda muhim rol o'ynagan. Yevropa Ittifoqi tarkibiga qo'shilgandan keyin Polsha zonalarini EI ichki bozori bilan to'liq integratsiyalashgan.

4. Janubiy Koreya Respublikasi tajribasi. Janubiy Koreya 2003-yilda Inchxon Erkin Iqtisodiy Zonasi (IFEZ)ni tashkil etish bilan zamonaviy erkin zona modelini joriy etgan. Hozirda mamlakatda 9 ta erkin iqtisodiy zona faoliyat yuritmoqda: Inchxon, Pusan-Jinhae, Gvanyan-Bey, Sevan, Yeosu va boshqalar. IFEZ texnologiya va innovatsiyalarga yo'naltirilgan yangi avlod zonasi modelini

namoyish etadi: zonada Boeing, GE Healthcare, Samsung kabi xalqaro kompaniyalarning ilmiy-tadqiqot markazlari joylashgan. IFEZ Seul-Inchxon megapolisining iqtisodiy integratsiyasini mustahkamlash hamda Janubiy Koreyaning Shimoliy-Sharqiy Osiyo logistika markazi sifatidagi pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qilgan.

5. Qozog‘iston Respublikasi tajribasi. Qozog‘iston 1996-yildan boshlab maxsus iqtisodiy zonalarini rivojlantira boshlagan. 2026-yil holatiga ko‘ra, mamlakatda 17 ta maxsus iqtisodiy zona va 67 ta sanoat zonasi faoliyat yuritmoqda. EIZlarda 1144 ta ishtirokchi ro‘yxatdan o‘tgan, ulardan 558 tasi allaqachon faol ishlamoqda. Zonalar tashkil etilgandan beri 13,9 trillion tengge (taxminan 28 milliard AQSh dollari) qiymatida mahsulot ishlab chiqarilgan [10, 11]. "Xorgos – Sharqiy darvozalar" EIZ Xitoy bilan chegarada joylashgan bo‘lib, "Yangi Ipak yo‘li" iqtisodiy kamarining muhim halqasini tashkil etadi. 2030-yilgacha 1 milliard dollar, 2035-yilgacha 1,3 milliard dollar investitsiya jalb etish ko‘zda tutilgan. Bu zona transchegaraviy iqtisodiy integratsiyaning yorqin namunasi hisoblanadi.

1-jadval

Besh mamlakat erkin iqtisodiy zonalarining qiyosiy tahlili

Ko‘rsatkich	Xitoy	BAA	Polsha	J.Koreya	Qozog‘iston
Boshlangan yili	1980	1985	1994	2003	1996
EIZ soni	7 + 400 park	45+	14	9	17 + 67 IZ
YaIMga hissa	22–25%	DIFC: 12%	≈ 3%	≈ 4%	≈ 5%
Ish o‘rinlari	30 mln+	160K (JAFZA)	312 000	≈ 100 000	≈ 50 000
Investitsiyalar	FDI 45%	30,7 mlrd \$	26 mlrd €	≈ 18 mlrd \$	28 mlrd \$
Asosiy model	Eksportga yo‘naltirilgan	Xizmatlar va logistika	Hududiy konvergensiya	Innovatsion klaster	Transchegaraviy

Manba: UNCTAD World Investment Report 2024, fDi Intelligence, mamlakatlarning rasmiy statistika qo‘mitalari ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, EIZ va KSZning muvaffaqiyati bir necha asosiy omilga bog‘liq: geografik joylashuv va logistik infratuzilma (BAA, Qozog‘iston tajribasi); davlat siyosatining barqarorligi va imtiyozlar tizimining mukammalligi (Xitoy tajribasi); inson kapitali va innovatsion potensial (Janubiy Koreya tajribasi); yirik mintaqaviy bozor bilan integratsiya (Polsha tajribasi); shuningdek, sektorial ixtisoslashuv va klaster yondashuvi (BAA, Xitoy tajribasi).

Olib borilgan tadqiqot natijalariga ko‘ra, EIZ va KSZ hududiy iqtisodiy integratsiyani kuchaytirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Quyidagi asosiy xulosalarga kelindi: Birinchidan, EIZ va KSZning samaradorligi davlat imtiyozlari tizimining mukammalligi, infratuzilma rivojlanganligi hamda boshqaruv sodda va shaffof bo‘lishi bilan bevosita bog‘liq. Ikkinchidan, ushbu zonalar nafaqat investitsiyalar va eksport o‘shiga, balki mintaqalararo ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni qisqartirishga ham xizmat qiladi (Polsha tajribasi buni isbotlaydi). Uchinchidan, zamonaviy zonalar oddiy ishlab chiqarish maydonlaridan innovatsion klasterlarga aylanmoqda (Janubiy Koreya tajribasi). To‘rtinchidan, transchegaraviy zonalar geoiqtisodiy integratsiyaning muhim vositasiga aylanmoqda (Qozog‘iston-Xitoy tajribasi).

Buxoro viloyati uchun amaliy takliflar: 1. Amaldagi "Buxoro-agro" EIZ doirasida agrosanoat klasterlarini hosil qilish va mahsulotlarni qo‘shilgan qiymat zanjiri orqali xorijga chiqarish (Xitoy klaster modelidan kelib chiqib); 2. UNESCO merosini hisobga olgan holda, viloyatda turizm va

xizmatlar sohasiga ixtisoslashgan erkin turizm zonasini joriy etish (BAA-DIFC tajribasiga muvofiq); 3. Buxoroning Turkmaniston bilan chegaradoshligini hisobga olgan holda transchegaraviy savdo zonasini barpo etish (Qozog‘iston "Xorgos" tajribasiga o‘xshash model); 4. Viloyatda 3–4 ta zamonaviy kichik sanoat zonasini barpo etib, ularning infratuzilmasini xalqaro standartlarga moslashtirish (Polsha tajribasi); 5. Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsion va texnoparklar yaratish (Janubiy Koreya "Inchxon" tajribasi); 6. Buxoro viloyatidagi mavjud zonalarda to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni rivojlantirish bo‘yicha differensial imtiyozlar tizimini joriy etish (Qozog‘iston "investitsiya hajmiga mos imtiyoz" tamoyili).

Mazkur takliflarni bosqichma-bosqich amalga oshirish Buxoro viloyatining iqtisodiy salohiyatini oshirishga, mintaqalararo ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni qisqartirishga hamda viloyatning xalqaro iqtisodiy aloqalarga to‘liq integratsiyalashuviga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Madani D. A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones. – World Bank Policy Research Working Paper No. 2238. – Washington: World Bank, 1999. – 81 p.
2. Farole T. Special Economic Zones in Africa: Comparing Performance and Learning from Global Experience. – Washington: World Bank, 2011. – 332 p.
3. Zeng D.Z. Building Engines for Growth and Competitiveness in China: Experience with Special Economic Zones and Industrial Clusters. – Washington: World Bank, 2010. – 232 p.
4. UNCTAD. World Investment Report 2024. – Geneva: United Nations Publications, 2024. – 251 p.
5. Special Economic Zones of China // National Bureau of Statistics of China. Statistical Yearbook 2024. – Beijing, 2024.
6. UNCTAD. Sustainability Practices of Special Economic Zones. – Geneva: United Nations, 2024.
7. fDi Intelligence. Global Free Zones of the Year Awards 2024 Report. – London: Financial Times, 2024.
8. Ministry of Development of the Republic of Poland. Special Economic Zones Annual Report 2024. – Warsaw, 2024.
9. Eurofound. Special Economic Zones (SEZ) – Poland // EU PolicyWatch Database. – Dublin, 2024.
10. QazIndustry. Special Economic and Industrial Zones of Kazakhstan: Annual Report 2025. – Astana, 2025.